

УДК 330.14.01

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

А.С.Фролова
ВАТ «ЮЖНІГПРОГАЗ»

У статті розкриті основні напрямки досліджень вітчизняних та закордонних вчених у сфері формування інтелектуального капіталу підприємства, представлені визначення цього поняття та основні складові формування концепції інтелектуального капіталу.

У сучасній господарській діяльності вартість матеріальних активів інформаційно-насичених підприємств складає менш, ніж половину від їх загальної ринкової вартості. Решта - це вартість капіталу, створюваного співробітниками. Активи, не відображені у звітності складають у середньому у 5-10 разів більше, ніж вловимі активи. Проте, цей капітал дотепер не знайшов відображення у фінансово-економічній звітності підприємства, оскільки вважається що матеріальні активи та людський капітал ніяк не пов'язані. Деякі дослідження доводять, що майбутній ріст визначається не показниками фінансової звітності, а такими факторами як навички управління, здатність до інновацій, бренди та колективне ноу-хау робочої сили. Ці чинники є складовими частинами інтелектуального капіталу (ІК). Отже, формування інтелектуального капіталу є актуальним у системі управління знаннями, оскільки грамотне управління ІК впливає на прибутковість фінансово-господарської діяльності підприємства у довгостроковому періоді .

Вченими висвітлюються різні підходи до оцінки інтелектуального капіталу та пропонуються методи обліку невловимих активів. Однак, проблема виміру та урахування невловимих активів залишається недостатньо вивченою.

Тому актуальності набувають питання пов'язані з визначенням економічної сутності інтелектуального капіталу та його місця в соціально-економічному розвитку підприємства.

Для ідентифікації поняття інтелектуального капіталу необхідне вивчення результатів провідних досліджень у цій сфері. Оскільки формування концепції інтелектуального капіталу отримало науковий підхід лише у 90-х роках ХХ століття, багато аспектів ще потребують уточнення та перевірки на практиці. Одним з таких аспектів є формування концепції ІК на вітчизняних підприємствах з точки зору

системного підходу. Окремі питання цієї проблеми розкриті у роботах вітчизняних вчених - Козирева А., Іноземцева В., Кендюхова О., Саліхова М. та ін.[1]. Засновниками теоретичних засад формування концепції ІК у західній практиці можна вважати Свейбі К., Стюарта Т., Едвінсона Л., Брукінг Е., Лева Б. та ін.[2,3,4].

Однак й досі відкритим залишається питання щодо визначення економічної сутності інтелектуального капіталу, переведення частини інтелектуального капіталу (невловимих активів) у грошовий вимір, недостатньо досліджені ефекти від використання ІК. Проте все це неможливо зробити без дослідження еволюції підходів щодо визначення сутності ІК [5].

Метою даної статті є визначення економічної сутності інтелектуального капіталу підприємства на основі дослідження еволюції підходів вчених щодо ідентифікації, класифікації та практичних методів виміру інтелектуального капіталу та ступеню їх внеску у розвиток системи економіки знань, а також розвиток концепції формування інтелектуального капіталу на підприємстві.

Дослідників інтелектуального капіталу умовно можна розділити на вчених, що працювали над теоретичними засадами, та тих, хто розробляв інструментарій практичної оцінки інтелектуального капіталу. Серед найбільш популярних авторів визначення ІК- Едвінсон Л., Стюарт, Прусак Л., Петраш Г., Суорт Й., Скаіх Дж., Леонт'єв Б., Іноземцев В. Однак, жодне із дефініцій інтелектуального капіталу не вичерпує усіх його характеристик. Тому, на основі досліджених трактовок поняття «інтелектуальний капітал» автором було запропоновано власне визначення цієї категорії. Інтелектуальний капітал - сукупність невлловимих активів, які виражені у вигляді знань, навичок, виробничого досвіду конкретних людей (людські авуари) і вловимих нематеріальних активів у вигляді патентів, баз даних, програмного забезпечення, знаків і ін., які продуктивно використовуються з метою максимізації прибутку, підвищення вартості активів підприємства або інших економічних і технічних результатів.

Роботи вітчизняних вчених тісно пов'язані із роботами західних колег, та зосереджуються в основному на визначенні теоретичних засад та прикладних аспектів використання ІК в умовах діяльності вітчизняних підприємств [6].

Великий внесок був зроблений Козиревим А.М., який займався загальними питаннями визначення категорії інтелектуального капіталу та є першим автором перекладеного підручнику з інтелектуальної власності [7].

На увагу заслуговує робота Кендюхова О. «Гносеологія інтелектуального капіталу», у якій розкриті методичні аспекти та надані рекомендації щодо формування ефективного організаційно-економічного механізму управління ІК підприємства, розроблені ключові напрями забезпечення ефективного функціонування механізму управління ІК [1].

Праці вчених висвітлюють сторони одного феномену, однак для визначення економічної сутності доцільно використовувати динамічну модель формування інтелектуального капіталу.

Сутність інтелектуального капіталу може бути виражена з позицій марксистської теорії, яка визначає капітал не як річ, а як суспільне виробниче відношення. Інтелектуальний капітал – це сукупність економічних відношень з приводу використання знань з метою отримання доходу. Вартість робочої сили як товару визначається робочим часом, необхідним для її виробництва, а значить і її відтворення. Робочий час, витрачений на виробництво робочої сили дорівнює робочому часу, необхідному для виробництва суми коштів для життя та витрат на освіту, підвищення кваліфікації, тобто розвиток інтелектуальних здібностей людини. Інформаційна середа, агентами якої є постачальники, конкуренти, споживачі та інші контрагенти вимагає постійного розвитку та вдосконалення використання всіх видів ресурсів, а особливо людських. Це призводить до виникнення інтелектуального потенціалу підприємства, з якого й формуються інтелектуальні ресурси організації. Чим ширше та якісніше за складом інтелектуальні ресурси організації, тим швидше та ефективніше вони призводять до формування інтелектуального капіталу підприємства.

Потім відбувається використання інтелектуальних ресурсів. Тут не тільки споживаються наявні знання, навички, досвід, але й формуються нові, тобто відбувається процес самозростання знання, а значить й створюється додана вартість.

Коли можна дослідити або виміряти подані на рисунку ефекти, відбувається інтеграція інтелектуального капіталу у систему економіки знань, та результати використання інтелектуального капіталу приносять позитивний прогресивний суспільний ефект.

На рисунку 1, розробленому автором статті, розглядається комплексне формування інтелектуального капіталу, розглянуте у динаміці.

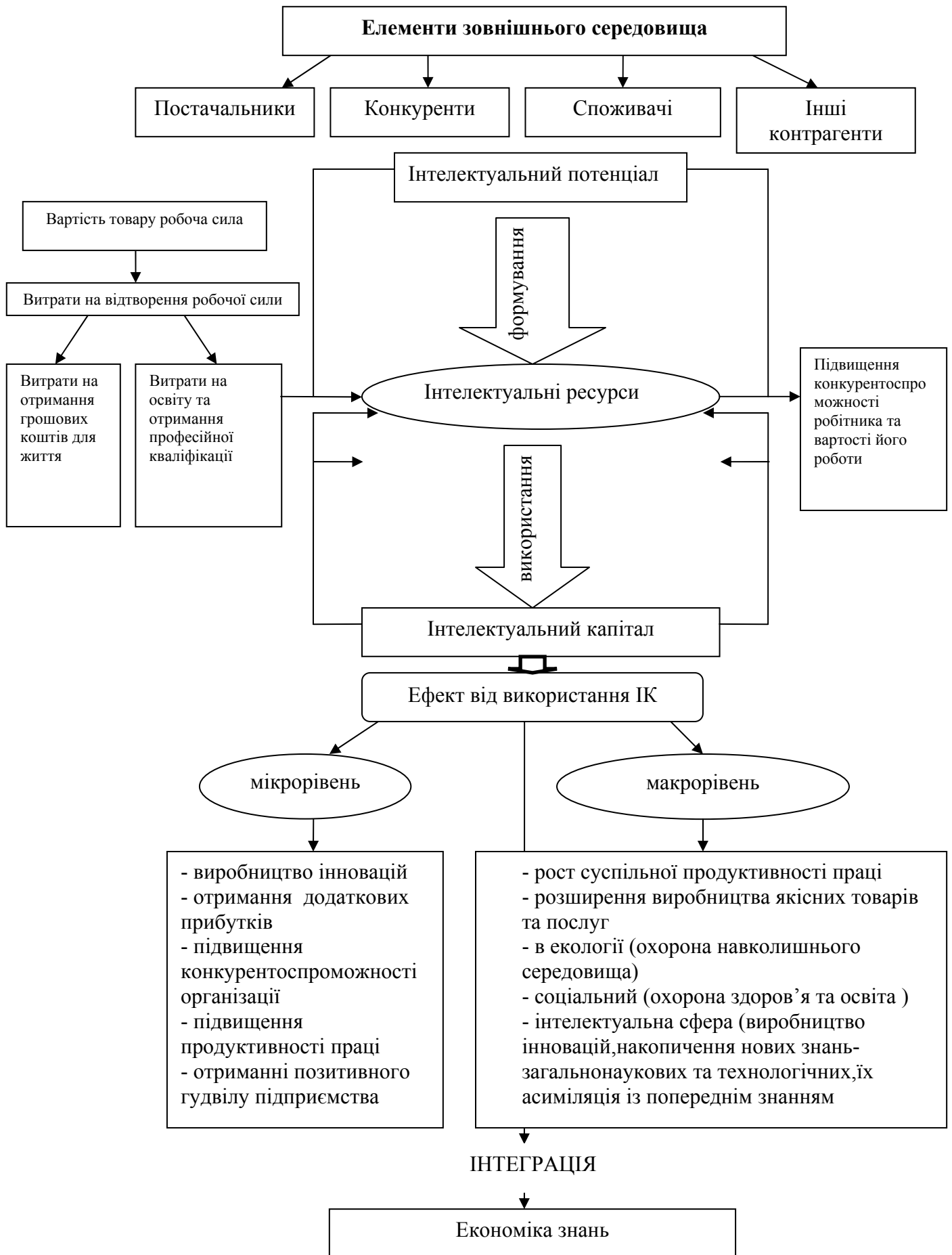

Рис.1 Основні складові концепції формування ІК

Висновки

Проведене дослідження дозволяє визначити сутність інтелектуального капіталу крізь призму вимірників, що базуються на управлінні інтелектуальними ресурсами фірми, та довести важливий вплив інтелектуального капіталу на показники діяльності підприємства.

Подана концепція формування ІК підприємства створює основу для розробки методів його комплексної оцінки та обліку наявних резервів підвищення конкурентоспроможності підприємства. На практиці використання даної концепції сприятиме підвищенню ефективності роботи підприємства в цілому. У подальшому необхідно розробити моделі оцінки інтелектуального капіталу підприємства, визначити рівень впливу ІК на результати фінансово-господарської діяльності.

Бібліографічний список

- 1.Кендюхов, А.В. Гносеология интеллектуального капитала[Текст]/А.В.Кендюхов// Экономика Украины. – 2003. - № 4. – С. 28-34.
2. Edvinsson, L, Malone, M. Intellectual capital:Realizing your company's true value by finding its hidden brainpower[Text]/L.Edvinsson, M.Malone // HarperBusiness-Vol.15.-1997.-P.195-197.
- 3.Стюарт,Т.Интеллектуальный капитал. Новый источник богатства организаций[Текст]/Т.Стюарт; под ред.В.Л.Иноземцева –М.: «Academia»,1999.- С. 360-403.
- 4.Брукинг, Э. Интеллектуальный капитал: ключ к успеху в новом тысячелетии [Текст]/Э.Брукинг; под ред. Л. Н. Козачин-СПб: «Питер», 2001 - 288 с.
- 5.Amidon, Debra M. Power of Innovation Capital:Leveraging Collaborative Advantage[Text]/D.Amidon//Business Excellence for the Intellectual Capital Investor.Issue 1,Summer – 2000.-P.1-5.
- 6.Чухно, А.А. Интеллектуальный капитал: сутність, форми і закономірності розвитку [Текст]/А.А. Чухно //Економіка України.-2002.-№11.-С.48-55.
- 7.Козырев, А.Н., Макаров, В.Л. Оценка стоимости нематериальных активов и интеллектуальной собственности [Текст]/А.Н.Козырев - М.:«Интерреклама»-2003.- 352с.